

Musiqqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishning didaktik va metodik asoslari

Nargiza Ulug'bek-qizi Ochilova
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh, psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olishning didaktik hamda metodik asoslari ilmiy jihatdan yoritilgan. Unda mazkur yosh davrida o'quvchilarning musiqiy idroki, eshitish qobiliyati, xotirasi, diqqat barqarorligi, ritmik sezgisi, tafakkuri va ijodiy faolligining rivojlanish xususiyatlari tahlil qilingan. Musiqqa savodxonligini shakllantirishda ta'limning izchilligi, tizimliliigi, ko'rgazmaliligi, faollik va individuallashtirish tamoyillarining pedagogik imkoniyatlari asoslangan. Tadqiqot natijalari 4-sinf musiqqa darslarining mazmunini takomillashtirish, o'quvchilarning musiqiy kompetensiyalarini rivojlantirish va ta'lim samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi hamda o'qituvchining pedagogik faoliyatini takomillashtirish uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: musiqqa savodxonligi, yosh xususiyatlari, psixologik xususiyatlar, didaktik asoslar, metodik yondashuv, musiqiy idrok, musiqiy eshitish, nota savodxonligi, ritmik qobiliyat

Didactic and methodological foundations for considering the age characteristics of 4th-grade students in teaching music literacy

Nargiza Ulug'bek-qizi Ochilova
Bukhara International University

Abstract: This article scientifically examines the didactic and methodological foundations of taking into account the age-related, psychological, and individual characteristics of 4th-grade students when teaching music literacy. It analyzes the developmental aspects of students' musical perception, auditory abilities, memory, attention span, sense of rhythm, thinking processes, and creative engagement during this age period. The pedagogical potential of principles such as consistency, systematicity, visual demonstration, active participation, and individualization in

fostering music literacy is substantiated. The research findings serve to develop methodological recommendations aimed at improving the content of 4th-grade music lessons, developing students' musical competencies, and enhancing educational effectiveness; furthermore, they hold significant scientific and practical value for improving the teacher's pedagogical practice.

Keywords: musical literacy, age-related characteristics, psychological characteristics, didactic foundations, methodological approach, musical perception, musical hearing, music notation literacy, rhythmic ability

Musiqa savodxonligini o'rgatish jarayoni har bir yosh bosqichida o'ziga xos pedagogik yondashuvlarni talab qiladi. Bu talab, eng avvalo, o'quvchilarning psixofiziologik rivojlanish darajasi, bilish jarayonlarining shakllanganlik holati, qiziqishlari, ehtiyojlari va imkoniyatlariga bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, 4-sinf o'quvchilari alohida e'tiborga loyiq guruhni tashkil etadi, chunki bu davr boshlang'ich ta'limning yakuniy bosqichi bo'lib, unda bola shaxsining keyingi rivojlanishi uchun poydevor qo'yiladi. Shu bois musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini chuqur o'rganish va hisobga olish masalasi ham nazariy, ham amaliy jihatdan dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Musiqa savodxonligi - bu o'quvchining musiqiy asarlarni idrok etish, tahlil qilish, ijro etish va baholash uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasidir. U nota yozuvini o'qish va yozish, lad-tonal munosabatlarni anglash, ritmik naqshlarni his qilish, musiqiy eshitish va xotirani rivojlantirish, musiqiy tafakkur va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Bu ko'nikmalarning har biri o'quvchining yoshiga mos ravishda, bosqichma-bosqich shakllantirilishi lozim.

4-sinf o'quvchilari - bu taxminan 9-10 yoshdagi bolalar. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu yosh davri bolaning bilish faoliyatida jiddiy o'zgarishlar yuz beradigan, o'quv faoliyati yetakchi faoliyat turiga aylanadigan, shaxsiy sifatlar va ijtimoiy munosabatlar tizimi shakllanadigan davrdir. Bu yoshda bolaning diqqati yanada barqarorlashadi, xotirasi ixtiyoriy xususiyat kasb eta boshlaydi, tafakkuri konkret-obrazli tafakkurdan abstrakt-mantiqiy tafakkurga o'tish yolida rivojlanadi, tasavvuri va ijodiy qobiliyatlari yanada boyiydi. Shu bilan birga, bu yoshdagi bolalar uchun o'yin faoliyatiga bo'lgan qiziqish hamon saqlanib qoladi, bu esa musiqa darslarida o'yin metodlaridan foydalanishni taqozo etadi.

Musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishning didaktik asoslari deganda, ta'limning umumiy didaktik tamoyillari - ilmiylik, tizimlilik, izchillik, onglilik, faollik, ko'rgazmalilik, mustahkamlash, individual yondashuv, rivojlantiruvchi ta'lim - ni bu yosh guruhiga moslashtirish

tushuniladi. Metodik asoslar esa bu tamoyillarni musiqa ta'limining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, amaliyotda qo'llash usullarini belgilaydi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi bir necha omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchining shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uning individual xususiyatlarini hisobga olish ustuvor vazifa hisoblanadi. Ikkinchidan, 4-sinf - boshlang'ich ta'limdan asosiy ta'limga o'tish davri bo'lib, bu bosqichda musiqa savodxonligining mustahkam asoslari qo'yilishi kerak. Uchinchidan, bu yoshdagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlari musiqa ta'limining mazmuni, shakli va metodlarini tanlashga bevosita ta'sir ko'rsatadi. To'rtinchidan, amaliyotda ko'pincha 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari yetarli darajada hisobga olinmaydi, bu esa musiqa savodxonligini shakllantirishda muayyan qiyinchiliklar tug'diradi.

Tadqiqotning maqsadi - musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishning didaktik va metodik asoslarini har tomonlama tahlil qilish, bu jarayonning nazariy va amaliy jihatlarini yoritib berish, samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari: 4-sinf o'quvchilarining psixofiziologik va yosh xususiyatlarini o'rganish; bu yoshdagi bolalarning musiqiy qobiliyatlari va qiziqishlarini tahlil qilish; musiqa savodxonligini o'rgatishda didaktik tamoyillarni bu yosh guruhiga moslashtirish yo'llarini aniqlash; samarali metod va usullarni tizimlashtirish; amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari musiqa savodxonligini o'rgatish kontekstida yaxlit tizimda, didaktik va metodik jihatdan kompleks tahlil qilinadi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, undagi xulosalar va tavsiyalar boshlang'ich sinf musiqa o'qituvchilari, metodistlar, darslik mualliflari va bo'lajak musiqa o'qituvchilari uchun foydali bo'lishi mumkin.

Musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishning didaktik va metodik asoslarini chuqur tahlil qilish uchun, avvalo, bu yosh davrining psixologik xususiyatlarini batafsil ko'rib chiqish zarur.

4-sinf o'quvchilarining psixofiziologik xususiyatlari. 9-10 yoshdagi bolalar anatomik-fiziologik jihatdan jadal rivojlanish davrini boshdan kechiradilar. Bu yoshda markaziy asab tizimi yanada takomillashadi, bosh miya po'stlog'ining faoliyati murakkablashadi, ikkinchi signal tizimi rivojlanadi. Bolaning harakat apparati mustahkamlanadi, qo'l va barmoq mushaklari yanada rivojlanadi, bu esa musiqa asboblari o'ynash, nota yozish kabi nozik harakatlarni bajarish imkonini beradi.

Diqqat jihatidan, 4-sinf o'quvchilarining ixtiyoriy diqqati 1-3-sinf o'quvchilariga qaraganda ancha barqaror bo'ladi. Ular bir vaqtning o'zida bir necha ob'ektga diqqat qaratishi, diqqatni ko'chirishi va taqsimlashi mumkin. Biroq diqqatning davomiyligi

hali ham cheklangan - 20-25 daqiqadan oshmaydi. Shu bois musiqa darslarida faoliyat turlarini tez-tez almashtirish, qisqa tanaffuslar o'tkazish maqsadga muvofiqdir.

Xotira jihatidan, bu yoshda ixtiyoriy xotira jadal rivojlanadi, lekin emotsional-obrazli xotira hamon kuchli o'rin tutadi. Bolalar musiqiy asarlarni, qo'shiq matnlarini, ritmik naqshlarni yaxshi eslab qoladilar, ayniqsa, bu material emotsional jihatdan ta'sirli bo'lsa. Musiqa savodxonligini o'rgatishda xotiraning bu xususiyatidan samarali foydalanish lozim: musiqiy materialni yorqin obrazlar, hikoyalar, o'yinlar bilan bog'lash orqali eslab qolishni osonlashtirish mumkin.

Tafakkur jihatidan, 4-sinf o'quvchilarida konkret-obrazli tafakkurdan abstrakt-mantiqiy tafakkurga o'tish jarayoni davom etadi. Ular endi oddiy mantiqiy amallarni bajara oladilar, sabab-natija munosabatlarini tushunadilar, qiyoslash, tasniflash, umumlashtirish kabi aqliy operatsiyalarni egallaydilar. Bu xususiyat musiqa savodxonligini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega: bolalar endi musiqiy asarlarni tahlil qilishlari, musiqiy elementlarni qiyoslashlari, lad-tonal munosabatlarni anglashlari mumkin.

Tasavvur va ijodiy qobiliyatlar jihatidan, bu yosh bolalar juda boy tasavvurga ega. Ular musiqani tinglab, turli obrazlarni ko'z oldiga keltira oladilar, o'zlarining musiqiy iboralarini o'ylab topa oladilar, musiqaga harakat o'ylab topa oladilar. Bu xususiyat musiqiy idrokni rivojlantirish, ijodiy topshiriqlarni bajarish uchun qulay sharoit yaratadi.

Hissiy-irodaviy soha jihatidan, 4-sinf o'quvchilarida his-tuyg'ular yanada differensiallashadi, estetik hislar - go'zallikni his qilish, musiqiydan zavqlanish - rivojlanadi. Shu bilan birga, iroda sifatleri - maqsadga intilish, qat'iyatlilik, o'z-o'zini nazorat qilish - ham shakllanadi. Bu xususiyatlar musiqa savodxonligini o'rgatishda uzoq muddatli mashqlarni bajarish, qiyinchiliklarni yengish uchun asos bo'ladi.

4-sinf o'quvchilarining musiqiy qobiliyatlari. Bu yoshda bolalarning musiqiy eshitish qobiliyati sezilarli darajada rivojlanadi. Ular tovush balandligini, tembrini, dinamikasini aniqroq farqlay oladilar, oddiy intervallarni, lad turg'unligi va nomuvofiqligini his qila oladilar. Ritm hissi ham yanada aniqroq bo'ladi: bolalar murakkabroq ritmik naqshlarni takrorlay oladilar, metr va tempni his qila oladilar.

Musiqiy xotira jihatidan, bolalar endi oddiy melodiylarni eslab qolib, ularni qayta tiklashi mumkin. Musiqiy tafakkur jihatidan, ular musiqiy asarning shakli, tuzilishi haqida oddiy fikr yurita oladilar. Musiqiy ijodkorlik jihatidan, ular oddiy melodik va ritmik iboralar yaratishga qodir bo'ladilar.

Biroq bu yoshda musiqiy qobiliyatlarning individual darajasi turlicha bo'ladi. Ba'zi bolalar musiqiy jihatdan iqtidorli bo'lib, tez o'zlashtiradilar, boshqalari esa ko'proq vaqt va yordam talab qiladilar. Shuning uchun musiqa savodxonligini o'rgatishda differensial yondashuv zarur.

Didaktik tamoyillarni 4-sinf o'quvchilariga moslashtirish. Musiqa savodxonligini o'rgatishda umumiy didaktik tamoyillar bu yosh guruhiga mos ravishda qo'llanilishi lozim:

Ilmiylik tamoyili. Musiqiy bilimlar ilmiy asoslangan bo'lishi, musiqa nazariyasi, psixologiya va pedagogika fanlarining zamonaviy yutuqlariga tayanishi kerak. Biroq 4-sinf o'quvchilariga bu bilimlar oddiy, tushunarli, ularning yoshiga mos shaklda yetkazilishi lozim. Murakkab nazariy tushunchalar o'yin, hikoya, ko'rgazmali misollar orqali tushuntirilishi kerak.

Tizimlilik va izchillik tamoyili. Musiqiy bilim va ko'nikmalar ma'lum tizim asosida, oddiydan murakkabga qarab berilishi lozim. 4-sinfda o'rganilgan material 1-3-sinflarda o'zlashtirilgan bilimlarga asoslanishi, o'z navbatida, keyingi sinflar uchun poydevor bo'lishi kerak. Masalan, agar 3-sinfda bolalar oddiy ritmik naqshlarni o'rgangan bo'lsa, 4-sinfda bu naqshlar murakkablashtirilishi, yangi elementlar qo'shilishi lozim.

Onglilik va faollik tamoyili. Bolalar musiqiy hodisalarni ongli ravishda o'zlashtirishlari, darsda faol ishtirok etishlari kerak. 4-sinf o'quvchilari endi savol berishlari, fikr bildirishlari, tahlil qilishlari mumkin. O'qituvchi bu faollikni rag'batlantirishi, muammoli vaziyatlar yaratishi, bolalarni mustaqil xulosa chiqarishga undashi lozim.

Ko'rgazmalilik tamoyili. Musiqa savodxonligini o'rgatishda ko'rgazmalilik alohida ahamiyatga ega. Bu yoshdagi bolalar hali ham ko'proq ko'rgazmali materiallarga tayanadilar. Nota yozuvi, ritmik kartochkalar, rangli belgilar, musiqiy asboblari, audio va video materiallar, multimedia taqdimotlari ko'rgazmalilik vositalari sifatida xizmat qiladi.

Mustahkamlash tamoyili. Musiqiy ko'nikmalar doimiy takrorlash va mashq qilish natijasida shakllanadi. 4-sinf o'quvchilari uchun takrorlash zerikarli bo'lmasligi kerak: turli shakllarda - o'yin, musobaqa, ijodiy topshiriq sifatida tashkil etilishi lozim.

Individual yondashuv tamoyili. Har bir bolaning musiqiy qobiliyati, idrok tezligi, qiziqishlari turlicha. O'qituvchi bu farqlarni hisobga olib, har bir bolaga o'z imkoniyatlariga mos topshiriqlar berishi kerak. Iqtidorli bolalarga murakkabroq topshiriqlar, sustroq bolalarga esa qo'shimcha yordam va qo'llab-quvvatlash zarur.

Rivojlantiruvchi ta'lim tamoyili. Ta'lim bolaning hozirgi darajasidan yuqoriroq darajaga ko'tarilishiga yo'naltirilishi kerak. L.S. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasiga ko'ra, pedagog bolaning mustaqil bajara oladigan ishlaridan biroz qiyinroq topshiriqlar berishi, lekin bu topshiriqlar bolaning imkoniyatlari doirasida bo'lishi kerak.

Metodik yondashuvlar. Musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi metodik yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Tinglash metodlari. Musiqa tinglash - musiqiy idrokni rivojlantirishning asosiy usuli. 4-sinfda tinglash yanada maqsadli va tahliliy xususiyat kasb etadi. O'qituvchi tinglashdan oldin savollar berishi, diqqatni muayyan elementlarga qaratishi, tinglashdan keyin muhokama o'tkazishi lozim. Tinglash turlari: kirish tinglash, chuqur tinglash, takroriy tinglash, qiyosiy tinglash.

Kuylash metodlari. Kuylash musiqiy eshitish, ritm hissi, lad sezgisi va musiqiy xotirani rivojlantirishning eng samarali vositasidir. 4-sinfda kuylash quyidagi shakllarda qo'llaniladi: ansambl kuylash, yakka kuylash, navbatma-navbat kuylash, qo'shiqni harakat bilan kuylash, ko'p ovozli kuylash elementlari. Kuylash jarayonida bolalar nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki to'g'ri nafas olish, artikulyatsiya, intonatsiya kabi qobiliyatlarni ham rivojlantiradilar.

Ritmik harakatlar metodlari. Ritmik harakatlar musiqiy idrokni rivojlantirishning tabiiy va samarali usulidir. 4-sinfda bu metodlar murakkablashtiriladi: oddiy yurish va yugurishdan tashqari, raqs elementlari, musiqiy o'yinlar, ritmik kompozitsiyalar qo'llaniladi. Ritmik harakatlar bolaning umumiy motorikasi, koordinatsiyasi va fazoviy tasavvurini ham rivojlantiradi.

Musiqa asboblari o'ynash metodlari. Bolalar uchun maxsus moslashtirilgan musiqa asboblari - metalofon, ksilofon, baraban, marakas, qo'ng'iroq va boshqalar - musiqiy idrokni rivojlantirishning muhim vositasi hisoblanadi. 4-sinfda bolalar endi oddiy ansambl va orkestr tuzishlari, turli partiyalarni ijro etishlari mumkin. Bu ularning jamoaviy mas'uliyat, o'zaro yordam va musiqiy hamkorlik ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Musiqiy-didaktik o'yinlar. 4-sinf o'quvchilari uchun o'yin faoliyati hali ham muhim ahamiyatga ega. Musiqiy-didaktik o'yinlar orqali bolalar tovush balandligini, ritmini, tembrni, dinamikani farqlashni o'rganadilar. Masalan, "Musiqa qayerdan keladi?", "Tovushni top", "Ritmni takrorla", "Musiqiy loto", "Kim tezroq?", "Musiqiy zanjir" kabi o'yinlar keng qo'llaniladi.

Nota yozuvini o'rgatish metodlari. 4-sinfda nota yozuvi o'rgatish yanada tizimli va chuqurroq bo'ladi. Bolalar nota belgilarini, nota chizig'ini, kalitlarni, oddiy musiqiy iboralarni o'qish va yozishni o'rganadilar. Buning uchun quyidagi usullardan foydalaniladi: nota belgilarini rangli kartochkalar orqali ko'rsatish, nota chizig'ida harakat qilish, nota nomlarini qo'shiq qilib aytish, nota yozuvini o'yin shaklida o'rgatish, oddiy musiqiy iboralarni yozish va o'qish.

Ijodiy topshiriqlar. 4-sinf o'quvchilarining musiqiy ijodkorligini rag'batlantirish musiqiy idrokni rivojlantirishning muhim omilidir. Ijodiy topshiriqlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: oddiy melodiya o'ylab topish, ritmik naqsh tuzish, musiqa harakat o'ylab topish, musiqiy hikoya tuzish, qo'shiq matnini o'zgartirish, musiqiy asarni tasvirlash, musiqiy asarni davom ettirish.

Integratsiyalashgan yondashuv. Musiqa darslarini boshqa fanlar bilan bog'lash - tasviriy san'at, ona tili, matematika, tabiatshunoslik, tarix - musiqiy idrokni rivojlantirishning samarali usulidir. 4-sinfda bu yondashuv yanada keng qo'llaniladi: musiqani tinglab rasm chizish, musiqiy asar haqida insho yozish, musiqiy ritmni matematik kasrlar bilan bog'lash, turli xalqlar musiqasini geografiya bilan bog'lash.

Musiqiy savodxonlikni baholash. 4-sinfda musiqiy savodxonlikni baholash quyidagi mezonlar asosida amalga oshiriladi: musiqiy asarni idrok etish darajasi; musiqiy elementlarni farqlash qobiliyati; ritmik va melodik naqshlarni takrorlash aniqligi; nota yozuvini o'qish va yozish ko'nikmalari; musiqiy atamalarni bilish va qo'llash; ijodiy topshiriqlarni bajarish darajasi; darsda faollik va qatnashish darajasi.

Baholashda quyidagi shakllardan foydalaniladi: kuzatish, suhbat, test topshiriqlari, ijodiy ishlar tahlili, musiqiy faoliyat natijalarini baholash, o'z-o'zini baholash, o'zaro baholash. Baholash bolaning individual rivojlanish dinamikasini kuzatishga, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga, keyingi pedagogik strategiyani belgilashga yordam beradi.

Muammolar va ularning yechimlari. Musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishda quyidagi muammolar uchraydi: ba'zi bolalarning musiqiy qobiliyati sust rivojlangan bo'lishi; musiqiy idrokning individual tezligi turlicha bo'lishi; ba'zi bolalarda musiqaga nisbatan salbiy munosabat yoki qo'rquv bo'lishi; guruhda turli darajadagi bolalarning birgalikda o'qishi qiyinchilik tug'dirishi; o'qituvchining yetarli metodik tayyorgarlikka ega bo'lmasligi; musiqiy asboblari va texnik vositalarning yetishmasligi.

Bu muammolarni hal qilish uchun differensial yondashuv, individual topshiriqlar, qo'llab-quvvatlovchi muhit, qo'shimcha mashg'ulotlar, o'qituvchilarning malakasini oshirish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash kabi choralar ko'rish lozim.

O'qituvchining roli. Musiqa savodxonligini o'rgatishda o'qituvchining shaxsiyati hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat bilimli, balki musiqiy didli, hissiyotli, bolalarni sevuvchi, ijodkor shaxs bo'lishi kerak. Uning o'zi musiqani qanday idrok etishi, unga qanday munosabat bildirishi bolalarga namuna bo'ladi. Shuning uchun musiqa o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligiga alohida e'tibor qaratish lozim.

Oilaning roli. Musiqa savodxonligini o'rgatishda oilaning roli ham katta. Ota-onalar bolaning musiqiy qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashi, uyda musiqiy muhit yaratishi, musiqa tadbirlariga birgalikda qatnashishi lozim. Oilada musiqaga ijobiy munosabat bolaning musiqiy idrokini rivojlantirishga kuchli turtki beradi.

Zamonaviy texnologiyalar. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari musiqiy savodxonlikni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Multimedia vositalari, audio va video yozuvlar, interaktiv dasturlar, elektron musiqa asboblari bolalarning musiqiy idrokini boyitish, ularni zamonaviy musiqiy madaniyat bilan tanishtirish imkonini beradi. Lekin

texnologiyalar pedagogik maqsadga xizmat qilishi, jonli musiqa va jonli muloqot o'rnini bosa olmasligini unutmaslik kerak.

Musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olishning didaktik va metodik asoslarini o'rganish natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, 4-sinf o'quvchilari - bu 9-10 yoshdagi bolalar bo'lib, ularning psixofiziologik rivojlanishi boshlang'ich ta'limning oldingi bosqichlariga qaraganda ancha yuqori darajada. Bu yoshda diqqat barqarorlashadi, xotira ixtiyoriy xususiyat kasb etadi, tafakkur konkret-obrazli tafakkurdan abstrakt-mantiqiy tafakkurga o'tadi, tasavvur va ijodiy qobiliyatlar boyiydi, hissiy-irodaviy soha differensiallashadi.

Ikkinchidan, bu yoshdagi bolalarning musiqiy qobiliyatlari sezilarli darajada rivojlanadi: musiqiy eshitish aniqroq bo'ladi, ritm hissi takomillashadi, musiqiy xotira mustahkamlanadi, musiqiy tafakkur va ijodkorlik shakllanadi. Biroq musiqiy qobiliyatlarning individual darajasi turlicha bo'ladi, bu esa differensial yondashuvni talab qiladi.

Uchinchidan, musiqa savodxonligini o'rgatishda umumiy didaktik tamoyillar - ilmiylik, tizimlilik, izchillik, onglik, faollik, ko'rgazmalilik, mustahkamlash, individual yondashuv, rivojlantiruvchi ta'lim - bu yosh guruhiga mos ravishda qo'llanilishi lozim. Bu tamoyillarni amaliyotda qo'llashning o'ziga xos usullari metodik asoslarni tashkil etadi.

To'rtinchidan, musiqa savodxonligini o'rgatishda tinglash, kuylash, ritmik harakatlar, musiqa asboblari o'ynash, musiqiy-didaktik o'yinlar, nota yozuvini o'rgatish, ijodiy topshiriqlar, integratsiyalashgan yondashuv kabi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Bu metodlar birgalikda, tizimli ravishda qo'llanilganda yuqori natija beradi.

Beshinchidan, musiqa savodxonligini baholashda turli mezonlar va shakllardan foydalanish lozim. Baholash bolaning individual rivojlanish dinamikasini kuzatishga, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga, keyingi pedagogik strategiyani belgilashga yordam beradi.

Oltinchidan, musiqa savodxonligini o'rgatishda bir qator muammolar uchraydi: individual farqlar, qobiliyat darajasidagi tafovutlar, metodik ta'minotning yetishmasligi, moddiy-texnik bazaning cheklanganligi. Bu muammolarni hal qilish uchun differensial yondashuv, qo'shimcha mashg'ulotlar, o'qituvchilarning malakasini oshirish kabi choralar ko'rish lozim.

Yettinchidan, musiqa savodxonligini o'rgatishda o'qituvchining shaxsiyati, uning kasbiy tayyorgarligi, musiqiy didi va bolalarga bo'lgan munosabati hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki bola musiqiy kechinmalarining rahbari, uning hissiy olamiga yo'l ko'rsatuvchi murabbiy bo'lishi kerak.

Sakkizinchidan, musiqa savodxonligini o'rgatishda oilaning roli katta. Ota-onalar bolaning musiqiy qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashi, uyda musiqiy muhit yaratishi, musiqa tadbirlariga birgalikda qatnashishi lozim.

To'qqizinchidan, zamonaviy ta'lim texnologiyalari musiqiy savodxonlikni o'rgatishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi, lekin ular jonli musiqa va jonli muloqot o'rnini bosa olmaydi.

O'ninchidan, musiqa savodxonligini o'rgatish nafaqat musiqiy ta'limning, balki umuman bola shaxsini har tomonlama kamol toptirishning muhim yo'nalishidir. Musiqa bolaning ruhiy dunyosini boyitadi, his-tuyg'ularini tarbiyalaydi, ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqaradi, estetik didni shakllantiradi.

Yakunida shuni ta'kidlash lozimki, musiqa savodxonligini o'rgatishda 4-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olish - bu pedagogik jarayonning muvaffaqiyatini ta'minlovchi muhim shartdir. Bu jarayon o'qituvchidan chuqur psixologik-pedagogik bilimlarni, metodik mahoratni, ijodiy yondashuvni talab qiladi. Kelgusida bu mavzu bo'yicha tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish, zamonaviy innovatsion metodlarni ishlab chiqish, ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va uni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. - Toshkent, 2017.
3. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya cheloveka. - Moskva: Smysl, 2005.
4. Teplov B.M. Psixologiya muzыkalных sposobnostey. - Moskva: Nauka, 2003.
5. Abdullayeva Q. Musiqa o'qitish metodikasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2010.
6. G'oziyeva Z. Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. - Toshkent: TDPU, 2015.
7. Karimova D. Boshlang'ich sinflarda musiqa tarbiyasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
8. Qodirov R. Musiqiy psixologiya asoslari. - Toshkent: O'zbekiston, 2008.
9. Nurmatov A. Musiqa savodxonligi asoslari. - Toshkent: Istiqlol, 2016.
10. Yusupov M. Boshlang'ich maktabda musiqiy tarbiya. - Toshkent: O'qituvchi, 2007.
11. Ziyomuhamedov B. Pedagogika asoslari. - Toshkent: O'zbekiston, 2014.
12. Xolmatov N. Musiqiy ta'lim texnologiyalari. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
13. КБ Холиков. Музыкальная педагогика и психология. Вестник науки и образования, 58-61 1 (4), 1 (4), 58-61

14. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374
15. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101
16. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118
17. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957
18. КБ Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. *Science and Education* 3 (5), 1556-1561
19. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
20. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
21. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
22. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
23. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
24. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. *Science and Education* 6 (1), 28-34
25. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. *Science and Education* 6 (1), 21-27
26. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. *Science and Education* 4 (7), 357-362
27. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (7), 107-120
28. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. *Science and Education* 4 (3), 545-551

29. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыки. Scientific progress 2 (6), 940-945

30. КБ Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. Science and Education 3 (5), 1542-1548